

Tað eru börnini, ið skulu bera málið víðari. Umstøðurnar hjá børnum at menna seg málsliga mugu sigast at vera versnaðar, og at málið er fyri størri ávirkanuttanifrú skerst ikki burtur

Danskt í 3. ella 4. flokki?

Tá barnið kemur í verðina, hevur tað í sær íborin evni at mennast á nógvum økjum, og tá tað sjev ára gamalt kemur í skúla, er ein ótrúlig menning longu farin fram.

Børnini eru ymisk, og ymiskt er, hvussu skjótt tey, hvørt í sínum lagi, finna seg til rættis í skúlanum, læra at bera seg at og spæla við hini, læra at sita still eina løtu, at lurtu, at tuga, meðan onnur tosa, og onkur torir kanska illa at tosa einsamallur, meðal øll hini lurtu.

Tað er eisini ymiskt, hvussu langa tíð tað tekur hvørjum einstøkum barni at læra at rokna, skriva og lesa.

Granskarar eru samdir um, at bæði hugtaksmenning og seinni lesimenningin eru tætt knýttar at málsligu menning barnsins, og málið er ikki viðfótt, hóast íborin evni eisini á hesum øki kunnu vera ymisk.

Málið mennist í samskipti við tey, sum eru um okkum og saman við okkum frá fyrsta degi av.

Málvisindafólk hava eygleitt og fest á sjónband, at 14 dagar gomul børn spjálka og røra seg eftir tónalagnum í málinum á mammuni, tá hon putlar um tað og tosar við tað.

So tíðliga - kanska fyrr - verður grundarlagið lagt undir málsligu menningini, sum so framhaldandi verður

treytað av, hvørjar umstøðurnar og hvørjar mogleikarnir hjá tí einstaka barninum eru.

Verður nógv tosað við barnið, og hvussu verður tosað? Sleppur tað fram at royna seg fyrst við ljóðum og seinni við orðum í samskiptinum við tey vaksnu, ella lurtar eingin eftir tí? Verður sungið og lisið fyri tí? Geva tey vaksnu sær tíð at svara spurningum, barnið setir, ella missir tað hugin at spyrja, tí at einki svar fæst?

Hesir og nógvir aðrir spurningar hava stóran týdning, tá talan er um málsliga menning, og um hvussu barnið er fyri at læra, tá tað sjev ára gamalt fer í skúla.

Doris Hansen, talilerari, sum í mong ár hevur arbeitt við børnum undir skúlaaldur í Havn, sigur at í dag eru nógv fleiri børn málsliga illa fyri, enn tey vóru fyri 15-20 árum síðani. Tey kenna ikki hugtøk og hava trupulleikar við at málbera seg, og hon heldur, at ein orsök til hetta er, at tey vaksnu hava ov litla tíð at tosa við børnini, og at børnini sita ov nógv framman fyri sjónvarpinum.

Í dag er stórir partur av føroyskum børnum í barnagarði ella í dagrøkt smábarnaári, og hóast pedagogar og starvsfólk annars royna at tosa við tey, lesa

fyri teimum stuðla teimum á ymskan hátt, so fer helst stórir partur av tíðini við samskipti við onnur javngomul børn. Hetta hevur týðning fyri sosialu menningina, men spurningurin í hesum sambandi er, hvussu tað mennir tey málsliga.

Flestu foreldur eru troytt og hava nógv um at vera, tá øll koma til hús um kvöldið, og hugsa tey ikki um týðningin, tað hevur at tosa við børnini og svara teirra spurningum, kann tað henda, at børn sita í tímar framman fyri sjónvarpinum, og tað mennir ið hvussu er ikki førleikan í móðurmálinum.

Hetta ljóðar alt rættiliga dapurt, men hóast alt er eisini ein stórir partur av børnunum, sum koma í skúla, væl fyri. Tey gleða seg til at læra bæði eitt og annað. Summi høvdu helst uttan trupulleikar kunnað byrjað bæði við føroyskum, danskum og enskum beinanvegin, og nógv fara eisini undir at lesa Anders And, so skjótt tey hava fingið hylling á lesingini, men tann málsliga veiki parturin, sum heldur veksur enn minkar, kann fáa trupulleikar.

Tað hevur verið fært fram, at um børn ikki hava lært at lesa, tá tey eru liðug við 2. flokk, so er okkurt galið við undirvísingini. Í hesum sambandi mugu vit ikki gloyma, at tað er barnið, ið lærir seg at lesa, meðan lær-

arin, tá hann leggur undirvísingina til rættis, roynir at skapa umstøður, ið økja heldur enn káva hugin hjá barninum at læra.

Tað er heilt greitt, at ein lærari, ið dugir at skipa eina fjølbroytta undirvísing, ið lagar seg eftir evnum og førleika hjá tí einstaka næminginum, og sum børnini siggja upp til og eru góð við, kann gera undirverk í byrjanarundirvísingini.

Hinvegin er eingin lærari í føroyska fólkaskúlanum so vánaligur, at hann kann forða einum næmingi, sum

hevur fingið gott mál inn við móðurmjólkin og góðar umstøður tey fyrstu árin, at læra seg at lesa.

Vit eru øll góð við tað føroyska málið, uttan mun til hvønn politiskan flokk vit halda okkum til. Móðurmálið er partur av okkara identiteti - bæði sum einstaklingar og sum tjóð, og øll ynskja vit, at málinum skal vera lív lagað sum longst.

Tað eru børnini, ið skulu bera málið víðari. Umstøðurnar hjá børnum at menna seg málsliga mugu sigast at

vera versnaðar, og at málið er fyri størri ávirkanuttanifrú skerst ikki burtur.

Vit kunnu saktans, um vit vilja, við kanninum og royndum prógva, at næmingar duga betur føroyskt, tá teir fara úr skúlanum, um byrjað verður við danskum í 4. í staðin fyri í 3. flokki. Vit kundu eisini prógvað tað umvenda, um vit vildu. Kanningar geva oftast tað ventaða úrslitið, kanska serliga, tá evnið er so kensluborðið, sum hetta tykist at vera.

Hóast eg meti, at tað, ið hevur størsta týðningin fyri, hvat skúlin fær lært barnið, er grundarlagið, tað hevur við sær, tá tað kemur í skúla, so kenni eg meg sannføra um, at um móðurmálsundirvísingin fær størri rúmd, og dentur verður lagdur á mál- og hugtaksmenning, samskipti og orðaskifti, so kann skúlin vera við til at styrkja heildarmenningina hjá barninum, so tað gerst betur fært fyri at ognar sær kunneleika - bæði málsligan og á øðrum økjum.

Hetta eru hugsanir, ið millum annað hava havt við sær, at eg sum limur í Ráðleggingarnevnd Fólkskúlans tavi tikið undir við, at danskt verður flutt upp í 4. flokk.

Ása Ellefsen,
cand.pæd.psyk.

